

The Making a Murderer Files: een analyse van de door toepassing van de Reid- verhoorteknik verkregen bekende verklaring in de zaak-Dassey

De Netflix-serie Making a Murderer is een wereldwijde kijkcijferhit. In de serie draait het om de vervolging en berechting van twee strafbare feiten die bol staan van de controversies. De serie is een geschikt middel voor multidisciplinair en rechtsvergelijkend onderwijs en onderzoek. Dat de ground truth niet bekend is, levert geen onoverkomelijke problemen op omdat de toegepaste methoden (het verhoor, de getuigenconfrontatie, het bot-restenonderzoek) rechtsvergelijkend en vanuit het eigen wetenschappelijke veld kunnen worden geanalyseerd en bediscussieerd. In deze bijdrage staat het verhoor van een van de verdachten (Dassey) centraal. De verhorende ambtenaren passen een controversiële verhoorteknik (Reid) toe tijdens het verhoor van de dan zestienjarige, intellectueel beperkte Dassey. De Reid-techniek wordt in dit artikel beschreven en de toepassing ervan, zoals die blijkt uit de beschikbare verbatim processen-verbaal, wordt geanalyseerd. Centraal staat daarbij de vraag of uit Dassey's verklaringen kan worden afgeleid dat de verdachte daderkennis bezit, en, zo nee, of de verhoorteknik (Reid) invloed heeft op de afgelegde 'bekentenis'.

1. Inleiding

De Netflix-serie *Making a Murderer* is een wereldwijde kijkcijferhit. In de serie draait het om de vervolging en berechting van twee strafbare feiten – een verkrachting en een poging tot moord op Penny Beerntsen in 1985 en de moord op Teresa Halbach in 2005 – waarvan Steven Avery wordt verdacht. In de zaak Beerntsen is uiteindelijk vast komen te staan dat Avery bijna twintig jaar onterecht in de gevangenis heeft gezeten. Aan het begin van de eenentwintigste eeuw blijkt namelijk uit nieuw DNA-onderzoek dat een ander de delicten heeft gepleegd. Voor de moord op Halbach heeft Avery een levenslange gevangenisstraf opgelegd gekregen, maar de afgelopen jaren hebben, naast de seriemakers, veel andere personen onderzoek naar de zaak gedaan om deze zaak heropend te krijgen. Naast hoofdverdachte Avery, is zijn minderjarige neef Brendan Dassey in deze zaak veroordeeld, eveneens tot een levenslange gevangenisstraf. Niet alleen de twijfel rond de schuld van de verdachten maken de serie en de zaak-Avery, voor zowel leken als deskundigen, interessant. Voor de rechts(psychologische)wetenschap is de zaak aantrekkelijk om nader te onderzoeken omdat veel verhoren, zowel *verbatim* als op video,¹ en ander materiaal, zoals foto's van de *line-up*, en veel beelden van de zittingsdagen op internet beschikbaar zijn. In deze bijdrage gaan wij in op de zaak tegen Dassey. Zijn betrokkenheid blijkt voor het grootste deel uit zijn eigen verklaring, die hij meermaals wijzigt, intrekt en opnieuw aflegt. Hierna stellen wij de verhoren, de verhoorteknik en de afgelegde verklaringen centraal. Wij analyseren of uit Dassey's verklaringen kan worden afgeleid dat de verdachte daderkennis bezit, en,

zo nee, of de verhoorteknik (Reid) invloed heeft op de afgelegde 'bekentenis'.

In het eerste deel van dit artikel wordt de door agenten Wiegert en Fassbender toegepaste Reid-techniek uitgebreid beschreven. Dit is een van de meest toegepaste verhoortekniken in de Verenigde Staten. De techniek is, zoals later uitgebreid wordt besproken, controversieel, omdat druk en bedrog een belangrijk onderdeel van deze techniek vormen. Na de beschrijving van de verhoorteknik, gaan wij in op de vraag of uit Dassey's verklaringen daderkennis is af te leiden. De analyse betreft derhalve de betrouwbaarheid van de door Dassey afgelegde verklaring. Daarbij worden enkele specifieke passages als voorbeeld gepresenteerd.

In deze bijdrage gaan wij niet in op de bijzondere wending die de zaak in de herfst van 2016 heeft gekregen. Een rechter in Wisconsin heeft op 12 augustus 2016 geoordeeld dat Dassey op de negentigste dag na de uitspraak in vrijheid moet worden gesteld tenzij de Staat voordien begint met een *retrial*.² De insteek die de rechter neemt, is dat Dassey's verklaring *onvrijwillig* is afgelegd, en daarom mag de verklaring niet ten grondslag aan een veroordeling worden gelegd:

'Especially when the investigators' promises, assurances, and threats of negative consequences are assessed in conjunction with Dassey's age, intellectual deficits, lack of experience in dealing with the police, the absence of a parent, and other relevant personal characteristics, the free will of a reasonable person in Dassey's position would have been overborne.'

* D.A.G. (Dave) van Toor PhD LL.M LL.B B.Sc is als docent en onderzoeker verbonden aan de *Universität Bielefeld*. E-mail: d.vantoor@jur.ru.nl. J.A.M. (Julia) Mischie, M.J.M. (Maartje) Odekerken en M.C. (Mark) de Rade zijn allen als student Rechtsgeleerdheid verbonden aan de Universiteit Utrecht.

1. *Verbatim*: www.reddit.com/r/MakingaMurderer/comments/3y5pak/transcripts_of_brendan_dasseys_interviews_ht/, laatst geraadpleegd op 18 november 2016. De video's zijn te vinden op YouTube. Zoekterm: 'Brendan Dassey interrogation'. Er zijn verschillende varianten van de transcripten in omloop. De door ons gebruikte bestanden zijn op te vragen bij de eerste auteur.
2. United States District Court, Eastern District of Wisconsin, 12 augustus 2016, Case No. 14-CV-1310. www.law.northwestern.edu/legalclinic/wrongfulconvictionsyouth/documents/2016%208%2012%20Decision%20and%20Order.pdf, laatst geraadpleegd op 10 mei 2017. Zie www.law.northwestern.edu/legalclinic/wrongfulconvictionsyouth/ voor een tijdslijn van de zaak-Dassey, inclusief de nieuwe zittingen.

Tegen dit vonnis heeft het Openbaar Ministerie hoger beroep ingesteld – waarbij de mogelijkheid om een nieuw onderzoek in eerste aanleg te starten open blijft – en Dassey blijft gedurende dit hoger beroep van zijn vrijheid beroofd. De uitspraak in hoger beroep was medio mei 2017 nog niet beschikbaar.

2. Het verhoor en verschillende technieken

De Hoge Raad definieert een verhoor als ‘iedere door een opsporingsambtenaar aan een door hem als verdachte aangemerkt persoon gestelde vraag betreffende diens betrokkenheid bij een geconstateerd strafbaar feit’.³ Alleen als een persoon als verdachte van een strafbaar feit is aan te merken en hem concrete vragen met betrekking tot zijn betrokkenheid bij het strafbare feit worden gesteld⁴ tijdens rechtstreeks contact tussen hem en de autoriteiten, zodat een directe reactie kan worden gegeven,⁵ is sprake van een verhoor. Naeyé stelt dat het verhoor de spil in het strafproces is: ‘Met name het verhoor van de verdachte is essentieel, niet alleen omdat de verdachte [althans in het geval hij ook de dader is (toevoeging auteurs)] de meeste wetenschap bezit omtrent het gepleegde strafbare feit en diens verklaring daaromtrent een wettig bewijsmiddel is, maar ook omdat het verzamelen van nader bewijs dikwijls geschiedt op basis van verklaringen en aanwijzingen van de verdachte.’⁶ Het verhoor kent twee primaire functies. Nijboer maakt hier het onderscheid tussen feitenonderzoek en bewijs.⁷ Normaliter spitst de onderzoeksfunctie zich vooral toe op het ‘reconstrueren’ van de feitelijke situatie zoals deze zich zou hebben afgespeeld. Aan de hand van deze reconstructie moet vervolgens worden bekeken of er strafbare feiten zijn begaan en, zo ja, om welke strafbare feiten het gaat en door wie deze begaan zijn. Indien de verdachte vrijwillig verklaart over feiten en omstandigheden die hem uit eigen wetenschap bekend zijn, is zijn verklaring bruikbaar als bewijs.

2.1 Daderkennis

Een van de belangrijkste soorten feiten die tijdens het verhoor naar boven kunnen komen, is daderkennis. De verklaring van een verdachte hoeft niet per se een bekentenis in te houden om van waarde te kunnen zijn als bewijsmiddel. Het authentieke verhaal dat het reeds verkregen bewijs navertelt, zal vaak slechts bekend zijn voor de dader. Het kan van groot belang zijn voor een bewezenverklaring wanneer de verdachte in zijn verklaring blijkt geeft bepaalde kennis te bezitten waarover alléén een dader kan beschikken en waar een onschuldige onmogelijk weet van kan hebben.⁸ Deze kennis wordt daarom daderkennis genoemd.

Er kan een onderscheid tussen sterke en zwakke daderkennis worden gemaakt. Sterke daderkennis betreft kennis waar de politie (voorafgaande aan het verhoor) nog geen weet van had, en die na controle blijkt te kloppen. Zwakke daderkennis is daderkennis waarover de politie al wel reeds de beschikking had. Het moge duidelijk zijn dat het hier gaat om een begripsmatig onderscheid: de termen ‘sterk’ en ‘zwak’ slaan hier niet per definitie op de waarde van de getoonde kennis voor het bewijs.⁹

Het is, uiteraard, van essentieel belang dat de verdachte de daderkennis zelfstandig en onafhankelijk naar voren brengt: kennis uit tweede hand trekt namelijk de daadwerkelijke betrokkenheid van de verdachte in twijfel. Het bezit van daderkennis is geen voldoende voorwaarde voor het kunnen bewijzen van daderschap. Enkele potentiële problemen steken hier de kop op. Wat als de opsporingsambtenaar de verdachte doorslaggevende kennis voert, welke door simpele herhaling of instemming van de verdachte onder zijn naam in het proces-verbaal komt te staan?¹⁰ Wanneer de verdachte zogeheten ‘politiekennis’,¹¹ kennis waarover de politie beschikking heeft of denkt te hebben terwijl de verdachte niet over die kennis beschikt,¹² in de mond gelegd krijgt, zal dit de illusie van daderkennis respectievelijk daderschap kunnen wekken.

De hiervoor kort aangestipte problematiek speelt bij valse bekentenissen een belangrijke rol. Als de verdachte onschuldig is, hoe kan hij dan toch blijf geven van daderkennis? Kloppende daderkennis in een bekentenis lijkt immers regelrecht richting daderschap te wijzen. Israëls maakt een tweedeling tussen enerzijds de categorie van gevallen waarin de daderkennis niet per se door de politie op de verdachte is overgedragen en anderzijds de categorie van gevallen waarin dat wel gebeurd is.¹³ Zijn indeling van die gevallen wordt hierna in beeld gebracht.

In de eerste categorie vallen de gevallen waarin de verdachte kloppende en niet-kloppende¹⁴ daderkennis naar voren brengt, maar alleen de kloppende daderkennis in het proces-verbaal wordt opgenomen.¹⁵ Dit schetst uiteraard een vertekend beeld van de betrokkenheid van de verdachte: één uiting van kloppende daderkennis kan duiden op betrokkenheid van de verdachte, maar één of meerdere uitingen van niet-kloppende daderkennis kunnen wijzen op het tegenovergestelde.¹⁶ Ook de gevallen waarin de onschuldige verdachte bij vragen naar daderkennis goed gokt vallen binnen de eerste categorie. Deze gevallen hangen samen met de hiervoor besproken gevallen waarin niet-kloppende daderkennis niet wordt genoteerd: het hoeft niet problematisch te zijn als de

3. HR 12 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW6864, r.o. 2.3.2, NJ 2012, 463, m.nt. J.M. Reijntjes (*Scherpe voorwerpen*).

4. HR 29 september 1981, NJ 1982, 258 (*Plastic boodschappentasje*).

5. HR 1 oktober 1985, r.o. 5.1.1, NJ 1986, 405 (*Antwoordkaart*).

6. J. Naeyé, ‘Verhoor’, in: *Handboek Strafzaken* (online naslagwerk), Kluwer 2000, paragraaf 20.1.2.1.

7. J.F. Nijboer, ‘Procesvoering op een koopje; enkele rechtsvergelijkende notities over verdachten en getuigen’, *JV* 1998, afl. 4, p. 9.

8. J.T. Israëls & P.J. van Koppen, ‘Daderkennis, politiekennis en sturend verhoren’, *R&R* 2006, afl. 1, p. 8.

9. J.T. Israëls, ‘Daderkennis in valse bekentenissen’, *EeR* 2015, afl. 6, p. 224.

10. Israëls & Van Koppen, p. 10.

11. Dit begrip wordt geïntroduceerd in: J.T. Israëls, *De bekentenissen van Ina Post*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2004, p. 33-36.

12. J.T. Israëls & E.G.C. Rassin, ‘Daderkennis, politiekennis en onschuld-kennis’, *EeR* 2014, afl. 4, p. 116.

13. Israëls, *EeR* 2015, afl. 6, p. 218-219.

14. Israëls, *EeR* 2015, afl. 6, p. 212-213.

15. Israëls, *EeR* 2015, afl. 6, p. 214.

16. Israëls, *EeR* 2015, afl. 6, p. 213.

verdachte toevallig goed gokt, zolang de niet-kloppende daderkennis (bijvoorbeeld het 'verkeerd gokken') ook in het proces-verbaal terug te vinden is.¹⁷ Daarnaast zijn er nog de gevallen waarin niet-kloppende daderkennis gezien wordt als wél kloppende daderkennis.¹⁸ Ook deze situaties vallen binnen de eerste categorie.

De tweede categorie, de gevallen waarin daderkennis door de politie op de verdachte wordt overgedragen, bevat drie soorten situaties: sturende verhoren, het laten gokken van de verdachte tot deze spreekwoordelijk 'bingo' heeft en het simpelweg voorzeggen door de verhoorders.¹⁹ Deze drie gevallen vertonen in enige mate overlap en kunnen in elkaar overlopen. Kenmerkend voor een sturend verhoor is dat de verhoorder de verdachte in een bepaalde richting leidt. Dit kan bijvoorbeeld door het stellen van suggestieve vragen. De verdachte wordt zo geprikkeld om een bepaald antwoord te geven. Het laten gokken van de verdachte lijkt hier sterk op. De verhoorder is (ook) hier als het ware aan het 'vissen' naar dat wat hij de verdachte wil horen zeggen. De verdachte krijgt net zolang 'nee' te horen van de verhoorder tot hij het 'juiste antwoord' geeft. Het verschil met het gokken uit de eerste categorie is dat het initiatief nu bij de verhoorder ligt: het gaat in dit geval niet om een verdachte die één of enkele malen gokt, maar om een verhoorder die erop blijft aandringen dat de verdachte andere antwoorden geeft totdat hij uiteindelijk het juiste gokt. Ten slotte het voorzeggen: het kan hier bijvoorbeeld gaan om het voorzeggen van een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld een materiaal, tijdstip of kleur) dat de verdachte op het 'goede spoor' brengt in zijn zoektocht (lees: goktocht). Ook kan het zo zijn dat, zoals eerder al besproken, de verdachte politiekennis in de mond gelegd krijgt en deze simpelweg napraat.

Het is van belang om te onderkennen dat daderkennis dus niet altijd daderschap impliceert. Zoals hiervoor beschreven zijn er genoeg manieren denkbaar waarop daderkennis door een onschuldige verdachte wordt 'geopenbaard'. Het feit dat een bepaalde verklaring een bekentenis inhoudt, doet hier niet aan af: een bekentenis kan vals zijn en ook in valse bekentenissen kan daderkennis terugkomen. Het netelige hiervan is dat het zich kan voordoen dat pas achteraf duidelijk wordt of een bekentenis vals is of niet.²⁰ Juist om die reden dient men in het achterhoofd te houden dat het tonen van daderkennis geen garantie voor daderschap biedt. Daarnaast

moet ook goed gekeken worden naar hoeveel de getoonde daderkennis nu precies bewijst. In de woorden van Israël: 'Dat betekent dat de diagnostische waarde van zo'n uitspraak moet worden geschat. Die diagnostische waarde is de kans op deze uitspraak als hij [verdachte] de dader is, gedeeld door de kans op deze uitspraak als hij [verdachte] niet de dader is. Die laatste kans zal meestal de gokkans zijn.'²¹ Men dient met een kritische blik te kijken naar een uiting van daderkennis en moet zich weerhouden van het trekken van overhaaste conclusies.

2.2 De Reid-verhoortechniek

De 'zoektocht' van de zijde van de autoriteiten naar daderkennis kan op verschillende manieren worden vormgegeven. Er bestaan veel te onderscheiden verhoormethoden en verhoorstrategieën. Afhankelijk van met welk type verdachte men te maken heeft, kiest de politie voor een specifieke manier van verhoren. Eén daarvan is de Reid-techniek, die qua uitgangspunt (verdachte is schuldig) en doel (een bekentenis verkrijgen) lijkt op de in Nederland veel toegepaste Standaard Verhoorstrategie.²²

De Reid-verhoortechniek is ontwikkeld onder begeleiding van John E. Reid. Op de website van *Reid & associates* is veel informatie te vinden over de methode, zoals een handleiding met *best practices* en een beschrijving van de negen stappen²³ waaruit de methode bestaat. Deze structuur van negen stappen leidt idealiter tot een schriftelijke bekende verklaring²⁴ en een van de *best practices* is ook dat deze methode alleen moet worden toegepast als de verhorende ambtenaar overtuigd is van de schuld van de verdachte.²⁵ Centraal staat het analyseren van het gedrag van de verdachte tijdens het verhoor.²⁶ Om dit goed te kunnen, wordt aangeraden eerst een sociaal gesprek te houden en op basis van de daar ingewonnen informatie het verhoor vorm te geven.²⁷ Om een bepaald gedrag uit te lokken wordt de verdachte beïnvloed. Deze vorm van beïnvloeding²⁸ bestaat vooral uit het feit dat de verdachte de indruk wordt gegeven dat er veel betrouwbare belastende informatie over hem in het bezit van de politie is. Hierna volgt een korte beschrijving van de negen stappen (waarbij de stappen elkaar theoretisch logisch opvolgen maar in de praktijk meer in elkaar overvloeien) met voorbeelden uit het

17. Israël, *EeR* 2015, afl. 6, p. 214.

18. Israël, *EeR* 2015, afl. 6, p. 215.

19. Israël, *EeR* 2015, afl. 6, p. 218-219.

20. J.T. Israël, 'Daderkennis in valse bekentenissen (vervolg)', *EeR* 2016, afl. 2, p. 53.

21. Israël, *EeR* 2015, afl. 6, p. 224.

22. L. Stevens & W.J. Verhoeven, *Raadsman bij politieverhoor*, Den Haag: WODC 2010, p. 59. Vgl. R. Boon, G. Odinot, R. Horselenberg & K. Geijssen, 'Van verhoor naar forensisch interview', *Tijdschrift voor de Politie* 2016, afl. 4, p. 23.

23. Inbau et al. 2013, p. 190.

24. F.E. Inbau, J.E. Reid, J.P. Buckley & B.C. Jayne, *Criminal interrogation and confessions*, fifth edition, Chicago: IL: Jones & Barlett learning 2013, p. 187.

25. Position paper about The Reid Technique of Interviewing and Interrogation, p. 2, www.reid.com/pdfs/reid_position_paper.pdf, laatst geraadpleegd op 13 december 2016.

26. Overigens is het analyseren van gedrag als bruikbaar instrument voor de inschatting van waarheidsgetrouwe weergave van de feiten tijdens een verhoor omstreten. Zie o.a. S.M. Kassin & C.T. Fong, 'I'm innocent!': Effects of training on judgments of truth and deception in the interrogation room', *Law and Human Behavior* 1999, afl. 5, p. 499-516; L.F. Strömwall, M. Hartwig & P.A. Granhag, 'To act truthfully: Nonverbal behaviour and strategies during a police interrogation', *Psychology, Crime & Law* 2006, Vol. 12(2), p. 207-219; P.J. van Koppen, 'Deception detection in police interrogations: Closing in on the context of criminal investigations', *Journal of Applied Research in Memory and Cognition* 2012, afl. 1, p. 124-125.

27. Position paper about The Reid Technique of Interviewing and Interrogation, p. 1, www.reid.com/pdfs/reid_position_paper.pdf, laatst geraadpleegd op 13 december 2016.

28. L. Stevens & W.J. Verhoeven, 'Wat is er mis met een "goed gesprek"? Een exploratief onderzoek naar pressie tijdens politiele verdachtenverhoren en risico's op valse bekentenissen', *DD* 2011, afl. 2, p. 128.

verhoor van Dassey.²⁹ De opzet van de techniek is als volgt:

Stap 1: Positieve confrontatie

De verdachte wordt direct geconfronteerd met het feit dat de autoriteiten veel belastende informatie over hem hebben. Er wordt aangevangen met de mededeling dat het strafbare feit is opgelost en dat de politie een duidelijk beeld heeft van het delict. Voor de verhoortechniek maakt het niet uit of dit waar is of niet: de verdachte wordt beïnvloed door de schijn te wekken dat er veel informatie over en tegen hem is gevonden. Het handboek raadt aan om als rechercheur een mapje en andere bewijsstukken mee te nemen naar de verhoorkamer, zodat de schijn 'onderbouwd' wordt, omdat een dossier over de verdachte is opgebouwd, en om deze 'bewijsstukken' expliciet te gebruiken tijdens het verhoor door er bijvoorbeeld naar te wijzen.³⁰ Het handboek geeft ook een waarschuwing voor de verhorende ambtenaar. Als de verdachte te direct wordt benaderd, bestaat de kans dat de verdachte meteen een beroep op zijn zwijgrecht doet en zodoende het onderzoek frustreert.³¹

In het verhoor van Dassey volgt, na enkele geruststellende en inleidende opmerkingen, de volgende, positieve confrontatie over het verbranden van het slachtoffer (Teresa):

*'Brendan; we know that, that Halloween and stuff you were with him and, and helped him tend to a fire and stuff like that behind the garage and stuff and, anything that you saw that night that's been bothering ya? And if you built the fire, and we believe that's, that's where Teresa was cooked. And if you were out there by the fire and stuff, and by your own words you went and got that, that seat out of a, the vehicle seat remember that one, brought it over and someone put it on the fire, did you put that seat on the fire or him? [...] It's not something that, that I mean we knew that. I'm more interested in what you probably saw in that fire or something. We know she was put in that fire, there's no doubt about it. The evidence speaks for itself. And you were out there with him.'*³²

Stap 2: Themaontwikkeling

De volgende stap is het ontwikkelen van een thema.³³ Het thema hoort volgens Reid een moreel excuus te zijn dat aan de verdachte wordt gepresenteerd als de reden voor zijn criminele gedrag. Verondersteld wordt dat de verhorende ambtenaar aan de hand van het thema een duidelijk onderscheid kan maken tussen een schuldig en een onschuldig persoon. Het is de natuurlijke reactie van de mens om zaken die stress en angst veroorzaken te relativiseren. Een schuldige verdachte heeft het feit in zijn hoofd gerechtvaardigd en grijpt het thema aan. Maar een onschuldig persoon zou het feit sterk afkeuren.

Voor het ontwikkelen van het thema is het onderscheid tussen emotionele en niet-emotionele verdachten van belang. De emotionele verdachten hebben een gevoeliger geweten, zijn sneller schuldbewust en zijn hierdoor makkelijker te 'lezen' als zij met het thema worden geconfronteerd.³⁴ Bij deze personen zijn onder andere het opbrengen van begrip, het verminderen van het schuldgevoel en het laten zien dat de verhorende ambtenaar aan de kant van de verdachte staat belangrijk. De verhorende ambtenaren hebben Dassey blijkbaar in deze categorie ingedeeld. Regelmatig wordt door de verhorende ambtenaren ingespeeld op de psychische stress die Dassey zou beleven door het strafbare feit en dat zij aan zijn kant staan:

*'You wanna tell me what you saw and what you heard, cuz I know that something is, it's intensely bothering you. Talk about it, we're not just going to let you high and dry, we're gonna talk to your mom after this and we'll deal with this, the best we can for your good OK? I promise I will not let you high and dry, I'll stand behind you.'*³⁵

Niet-emotionele verdachten daarentegen worden door een antisociale persoonlijkheidsstoornis gekenmerkt of zijn beroepscriminelen, volgens de handleiding. Deze personen zijn het best te benaderen door een analytische en tactische benadering van de rechercheur.³⁶ Bij deze verdachten is het volgens de techniek belangrijk om op voordelen van een bekentenis te wijzen, juist de nadelen van zwijgen of liegen te benadrukken óf de verdachte te confronteren met eerdere afgelegde andere verklaringen.

Stap 3: Ontmoedigen en stoppen van ontkenningen

Het is het meest waarschijnlijk dat de verdachte (in eerste instantie) elke betrokkenheid bij het gepleegde feit zal ontkennen. Het doel van stap 3 is hoofdzakelijk om de verdachte te ontmoedigen dingen te zeggen die afwijken van het thema zoals opgesteld door de verhorende ambtenaren. Zij dienen de verdachte ervan te overtuigen dat het de beste keuze is om de waarheid te vertellen, in plaats van er steeds omheen te draaien of te ontkennen. Hierbij moet in ogenschouw worden genomen dat hoe vaker een verdachte een ander verhaal vertelt (waarom hij het niet heeft gedaan), hoe meer hij hier zelf in gaat geloven en zodoende wordt het voor de verdachte steeds moeilijker om er op terug te komen en toch de waarheid te vertellen. Het is dus de taak van de verhorende ambtenaren deze ontkenningen af te kappen. Overigens stelt Reid dat onschuldige verdachten niet 'voorbij' deze stap komen omdat zij, ondanks alle pogingen van de autoriteiten, blijven volharden in ontkenningen. Met andere woorden, onschuldige verdachten zijn volgens Reid ongevoelig voor de beïnvloeding door de verhorende ambtenaren tijdens stap 3.

29. Uitgebreide informatie over de methode is te vinden op de website van Reid & Associates en in boeken zoals: F.E. Inbau, J.E. Reid, J.P. Buckley & B.C. Jayne, *Essentials Of The Reid Technique: Criminal Interrogation And Confessions*, Burlington: MA: Jones & Bartlett Learning 2004 (waarvan in 2017 een nieuwe editie verschijnt) en F.E. Inbau, J.E. Reid, J.P. Buckley & B.C. Jayne, *Criminal Interrogation And Confessions*, fifth edition, Chicago: IL: Jones & Bartlett learning 2013.

30. Inbau et al. 2013, p. 190-193.

31. Inbau et al. 2013, p. 195.

32. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 27 February 2006 at Mishicot High School. Zie noot 1 voor de vindplaats.

33. Zie voor voorbeelden Inbau et al. 2013, p. 203.

34. Inbau et al. 2013, p. 185.

35. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 27 February 2006 at Mishicot High School.

36. Inbau et al. 2013, p. 186.

In de verhoren met Dassey wordt door de verhorende ambtenaren constant de nadruk gelegd op het belang van het verklaren van de waarheid:

*'It's really important that you be honest here OK? Everybody gets an opportunity with Tom and I OK, and we want to give you that opportunity to be honest. We want to help you through this. Obviously it's bothering you, this whole thing is bothering you and the rest of your family, but you'll never ever get over it unless you're honest about it, cuz this will bug you 'til the day that you die, unless you're honest about it. But we wanna go back and tell people that, you know, Brendan told us what he knew. We wanna be able to tell people that Brendan was honest, he's not like Steve, he's honest, he's a good guy. He's gonna go places in this life. But in order for us to do that, you need to be honest with us and so far you're not being 100 percent honest. OK. Tom and I have been doing this job a long, long time, longer than you've been alive, and our experience and our knowledge in this job tells us that you're not being totally honest with us and there's no way that you're going to get over this and move on in your life without being honest.'*³⁷

Naast de tien keer dat het woord 'honest' in deze ene passage wordt gebruikt (en in bijna elke zin van dit citaat terugkomt), komt het woord in het eerste verhoor nog negen keer voor. In de andere verhoren komt dit woord 88 keer voor. Dassey wordt derhalve constant gewezen op het belang van 'honesty', met name als hij geen antwoord geeft, ontkent of niet het 'juiste' antwoord geeft.

Stap 4: Weerleggen van argumenten van de verdachte

Een schuldige verdachte die in de gaten heeft wat de autoriteiten proberen te bereiken, zal volgens Reid een andere tactiek bedenken om hen ervan te overtuigen dat hij niks te maken heeft met het strafbare feit. De verdachte vertelt, in dit geval, de rechercheur waarom zijn beschuldiging niet klopt.

Deze stap is een belangrijk onderdeel in de verhoren van Dassey. Dassey wordt op verschillende data eerst als getuige en vervolgens als verdachte gehoord. In de verschillende verhoren verklaart Dassey regelmatig anders, bijvoorbeeld over het tijdstip waarop het kampvuur (waarin het slachtoffer zou zijn verbrand) startte, welke spullen werden verbrand en hoe die spullen werden vervoerd. In de volgende passage wordt Dassey door de verhorende Fassbender duidelijk op deze inconsistentie gewezen, waarmee de autoriteiten het verhaal van verdachte weerleggen.

'FASSBENDER: What about the fire?

BRENDAN: Do you mean if it was started or somethin'? No it wasn't. (shakes head 'no')

FASSBENDER: OK. We're not gonna go any further in this cuz we need to get the truth out now. We know the fire was going. We know that he had already had his altercation with Teresa. We don't believe there's a Monte in there. I talked to ya the other night and you said nothing about Monte you said nothing about something getting punctured and leaking out. We talked about cleaning somethin'

*up in that garage. You told me that you thought thinking back now there was blood. It was red in color plus you're at your house. You said six, sixthirty, I'll go that far with ya it might even been earlier. What's goin' on? Let's take it through honestly now.'*³⁸

Stap 5: Vasthouden van de aandacht van verdachte

Als het de rechercheur naar aanleiding van de afgelopen stappen lukt om de verdachte te ontmoedigen om steeds maar excuses naar voren te brengen, wordt een strategie toegepast die de coöperatieve verdachte de waarheid kan laten verklaren. Vanaf dit punt is de 'verdediging' van de verdachte gebroken. Omdat de verdachte na verloop van tijd en de intensiteit van de vorige stappen zijn aandacht verliest of heeft verloren en in gedachten verzonken raakt, moet hij weer bij de les worden geroepen. Het verlies van aandacht kenmerkt de schuldige verdachte volgens Reid, omdat een onschuldige verdachte actief mee zou blijven doen aan het gesprek. De onschuldige verdachte is zich bewust van de mogelijke, ernstige consequenties die het verhoor voor zijn toekomst heeft. Onschuldigen zullen zich daarom niet in gedachten terugtrekken. Het is dientengevolge van belang dat de rechercheur aan de signalen, zoals het verliezen van oogcontact en het niet (meer) deelnemen aan de discussie, herkent dat de verdachte afgeleid raakt. Het is de bedoeling dat de rechercheur de aandacht van de verdachte weer terugleidt naar het verhoor. Overigens heeft de afleiding niet (per se) iets te maken met de duur van het verhoor. Volgens de *best practices* moeten lange verhoren namelijk worden vermeden.³⁹

Deze stap komt niet op deze manier voor in de verhoren van Dassey. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat Dassey, een minderjarige en cognitief zeer beperkte jongen, de consequenties van het verhoor en zijn verklaring niet overziet of ook maar kan overzien. Zo vraagt hij op het einde van het eerste verhoor of hij, nadat hij heeft verklaard dat zijn oom en hij het slachtoffer hebben verkracht en vermoord, op tijd terug op school is voor zijn volgende les. Wel is het zo dat het lijkt alsof Dassey, afgaande op de videobeelden, vaak (zo niet altijd) in gedachten is verzonken en moet er constant moeite worden gedaan om hem volledige zinnen te laten uitspreken.

Stap 6: Inspelen op gemoedstoestand

Op dit punt in het verhoor zal de verdachte beseffen dat zijn excuses niet effectief zijn, dat de autoriteiten niet overtuigd zijn dat hij het strafbare feit niet heeft begaan en zal de verdachte zich 'verslagen' voelen. Normaliter voelen de verdachten zich '*passive, downcast, and perhaps depressed*'.⁴⁰ De autoriteiten moeten op deze gevoelens inspelen met begrip – 'ik begrijp dat je in een lastige positie zit' –, mede door het centrale thema wederom naar voren te brengen en er bij de verdachte op aan te dringen de waarheid te verklaren. Dit laatste is de voorbereiding op de laatste drie stappen.

37. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 27 February 2006 at Mishicot High School.

38. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 1 March 2006 at Calumet Police Station.

39. Position paper about The Reid Technique of Interviewing and Interrogation, p. 2, www.reid.com/pdfs/reid_position_paper.pdf, laatst geraadpleegd op 13 december 2016.

40. www.reid.com/educational_info/critictchnique.html stap 6, laatst geraadpleegd op 13 december 2016.

Bij het verhoren van Dassey komt deze stap duidelijk terug wanneer de verdachte opnieuw wordt verhoord. Hij heeft al bekend, zit in een lastige positie en de autoriteiten bereiden Dassey voor op het vastleggen van een (nieuwe) waarheidsgetrouwe mondelinge bekentenis (stap 8), om die vervolgens schriftelijk vast te leggen en door de verdachte te laten ondertekenen (stap 9).

'OK, and that you might get arrested and stuff like that. OK? And we understand that. One of the best ways to, to prove to us or more importantly, you know, the courts and stuff is that you tell the whole truth, don't leave anything out, don't make anything up because you're trying to cover something up, a little, um, and even if those statements are against your own interest, you know what I mean, that, then makes you might, it might make you look a little bad or make you look like you were more involved than you wanna be, aah, looked at, wn, it's hard to do but it's good from that vantage point to say hey, there's no doubt you're telling the truth because you've now given the whole story you've even given points where it didn't look real good for you either, an, and I don't know if, if you, your understanding what I'm saying.'⁴¹

Stap 7, 8 en 9: Gebruik van alternatieve vragen om een mondelinge en vervolgens schriftelijke bekentenis te verkrijgen

De laatste drie stappen worden tezamen beschreven omdat de vorige zes stappen tot dit eindpunt leiden. De autoriteiten dienen hun vragen te herformuleren. Als uitgangspunt moet daarbij genomen worden dat de 'schuldige' verdachte zich verslagen voelt en zich over zal geven. Op basis van de geherformuleerde vragen dienen de autoriteiten eerst een mondelinge bekentenis te verkrijgen en vervolgens deze verklaring schriftelijk vast te leggen en door de verdachte te laten ondertekenen. Zo dringt Fassbender er tijdens het eerste verhoor bij Dassey op aan om een schriftelijke verklaring op te stellen:

'When we come back, would you mind ah writing out a statement for us? We may even write it for you if you want, but we prefer you write it out for us, OK?'⁴²

2.3 Valse bekentenissen en de Reid-techniek nader beschouwd

De Reid-techniek is niet vrij van kritiek gebleven. De president van *Reid & associates* Buckley gaf in 2004 het veelzeggende antwoord op de vraag of de Reid-techniek, met name de manier van beïnvloeding van de verdachte, ertoe leidt dat onschuldige verdachten een valse bekentenis afleggen: 'No, because we don't interrogate innocent people.'⁴³ Dit betekent dat verhoorders, die getraind zijn

in de Reid-techniek, op voorhand een betrouwbare en valide conclusie (kunnen) nemen over de schuld van de verdachte aan de hand van het sociale interview dat voorafgaat aan het strafvorderlijke verhoor, althans volgens Buckley. Dat dit uitgangspunt geenszins wetenschappelijk is of kan worden onderbouwd, is boven elke twijfel verheven.⁴⁴ Kassin & Gudjonsson trekken de volgende conclusie in hun literatuurreview over de psychologie van bekentenissen:

'In short, although many law-enforcement professionals assume that they can make accurate judgments of truth and deception from verbal and nonverbal behavioral cues, there is little scientific evidence to support this claim.'⁴⁵

Ten eerste hebben de verhoorders geen vergelijkingsmateriaal over het gedrag van de verdachte in normale situaties, zodat zij niet gedragskundig kunnen inschatten of de verdachte een 'vreemde' indruk maakt (nog daargelaten dat meeste opsporingsambtenaren daarvoor niet zijn of worden opgeleid). Ten tweede is een verhoorsituatie een stressvolle situatie voor vrijwel alle verdachten,⁴⁶ en zou deze daarom niet de basis moeten vormen voor de beoordeling van schuld (nog daargelaten dat tijdens een dergelijk vroeg stadium in het onderzoek niet de focus op het vaststellen van schuld moet liggen en dat dit ook niet de taak van de politie is). Ten derde is het opstellen van het *frame* dat de verdachte schuldig is een gevaarlijke strategie.⁴⁷ *Confirmation bias*, *belief perseverance* en *cognitieve dissonantie* liggen op de loer.

Kassin & Gudjonsson beschrijven in hun literatuur *review* onder andere de volgende factoren die bij kunnen dragen aan het afleggen van valse bekentenissen: 'youth is also a substantial risk factor for false confessions'⁴⁸ en 'people who are intellectually impaired are also disproportionately represented in databases of actual false confessions'.⁴⁹

Een verdere factor die een valse afgedwongen bekentenis (in tegenstelling tot een *internalized* valse bekentenis) (mede) kan veroorzaken is het gebruik van niet bestaand sterk bewijs.⁵⁰ Uit onderzoek onder IJslandse gevangenen van Sigurdsson & Gudjonsson blijkt dat in de meerderheid van de gevallen een valse bekentenis werd afgelegd om onder druk van de politie uit te komen.⁵¹

Als deze factoren worden bekeken in het licht van de hiervoor beschreven methodiek van de Reid-techniek, blijkt dat die techniek een inherent risico met zich meebrengt op valse bekentenissen.⁵² Ten eerste maakt de methode geen onderscheid bij het verhoren op basis van leeftijd.⁵³ Dit terwijl kinderen en jongvolwassenen niet volwassen zijn en (in rechte) ook niet zo dienen te

41. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 1 March 2006 at Calumet Police Station.

42. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 27 February 2006 at Mishicot High School.

43. S.M. Kassin & G.H. Gudjonsson, 'The Psychology of Confessions. A Review of the Literature and Issues', *Psychological Science in the Public Interest* 2004, afl. 2, p. 36.

44. Zie Kassin & Gudjonsson 2004, p. 37 voor een opsomming van literatuur op dit gebied.

45. Kassin & Gudjonsson 2004, p. 38.

46. D. Simon, *Homicide: A year on the killing streets*, New York: Ivy Books 1991, bijv. p. 291.

47. R. Salet, *Opsporing, tegenspraak en veranderende frames* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2015, p. 4-20.

48. Kassin & Gudjonsson 2004, p. 52.

49. Kassin & Gudjonsson 2004, p. 53.

50. J.T. Perillo & S.M. Kassin, 'Inside Interrogation: The Lie, The Bluff, and False Confessions', *Law and Human Behavior* 2011, afl. 4, p. 327.

51. J.F. Sigurdsson & G.H. Gudjonsson, 'Psychological characteristics of "false confessors": A study among Icelandic prison inmates and juvenile offenders', *Personality and Individual Differences* 1996, afl. 20, p. 321-329.

52. G.H. Gudjonsson & J. Pearse, 'Suspect Interviews and False Confessions', *Current Directions in Psychological Science* 2011, afl. 1, p. 36; S.M. Kassin, S.C. Appleby & J.T. Perillo, 'Interviewing suspects: Practice, science, and future directions', *Legal and Criminological Psychology* 2010, afl. 1, p. 48-49.

53. B.C. Feld, 'Real Interrogation: What Actually Happens When Cops Question Kids', *Law & Society Review* 2013, afl. 1, p. 5.

worden behandeld,⁵⁴ en een jonge leeftijd een risicofactor voor een valse bekentenis is. Ten tweede wordt in de handleiding aangeraden bewijs of vals bewijs te gebruiken om de verdachte ervan te overtuigen dat de politie een sterke zaak heeft, terwijl de waargenomen sterkte van het bewijs een risicofactor voor het vals bekennen is. Ten derde, en misschien wel het belangrijkste, is dat de methode dwang/druk voorschrijft, onder andere door het uitgangspunt bij het verhoor en bij de strategieën om de verdachte te onderbreken, zijn alibi te ontcrachten (met fictief bewijs) en het constant laten herbeantwoorden van vragen als het antwoord volgens de politie niet klopt. Het moge geen wonder heten dat onderzoekers pleiten voor het invoeren van een meer neutraal en minder confrontatieve verhoortechniek in de Verenigde Staten.⁵⁵

3. Methode van onderzoek: de transcripten

Zoals in de inleiding al is vermeld, is Dassey, in de strafzaak die tot de tv-serie *Making a Murderer* heeft geleid, veroordeeld voor het medeplegen van moord, lijkverminking en verkrachting tot een levenslange gevangenisstraf met de mogelijkheid tot vervroegde vrijlating in 2048. Dassey was ten tijde van de veroordeling zeventien jaar oud. Aan de basis van de veroordeling ligt voornamelijk zijn bekende verklaring, die meermaals wordt gewijzigd. Nog een bijzonderheid is dat de bekende verklaring van Dassey, die ook belastend is voor medeverdachte Avery, niet tegen de laatstgenoemde wordt gebruikt. De jonge leeftijd van Dassey, zijn lage opleidingsniveau, het feit dat hij zijn verklaring meerdere malen wijzigt en het feit dat de aanklagers de verklaring niet in de zaak tegen de hoofdverdachte gebruiken, geven aanleiding om Dassey's verhoren nader te analyseren. Dit is mogelijk, zoals ook in de inleiding is vermeld, omdat de transcripten en video-opnames online staan.

Het idee voor deze analyse is ontstaan, nadat Van Toor – destijds docent Strafrecht aan de Universiteit Utrecht – als extracurriculaire onderwijsactiviteit met studenten de serie heeft bekeken en, vanuit rechtspsychologisch en rechtsvergelijkend perspectief, heeft besproken.⁵⁶ Twee van de auteurs – Mischie en De Raed – hebben de transcripten geanalyseerd op aanwezigheid van daderkennis bij Dassey. De eerste horde die moest worden genomen, is het vaststellen van feiten waarvan wij vinden dat die als daderkennis zijn aan te merken. Wij hebben daarbij de volgende, volgens ons vaststaande feiten, uit de serie geselecteerd: (1) dat het slachtoffer dood is maar niet verkracht,⁵⁷ (2) dat het lichaam van het slachtoffer is verbrand, (3) dat het slachtoffer door een schotwond in het hoofd is omgekomen, (4) dat het slachtoffer op de Avery *compound* aanwezig was (zij had daar een afspraak, haar auto is op de *compound* gevonden en de autosleutel is daar gevonden),

(5) dat het bloed van medeverdachte Avery in de auto van het slachtoffer is aangetroffen; (6) dat het bloed van het slachtoffer in dezelfde auto is aangetroffen en; (7) dat botresten van het slachtoffer op verschillende plekken op of in de buurt van de Avery *compound* zijn aangetroffen (punt 6 en 7 tezamen leiden tot de conclusie dat het slachtoffer gewond of dood in haar eigen auto is verplaatst en ook dat de botresten zijn verplaatst).

Voor andere feitelijkheden – bijvoorbeeld op welke van de drie plekken waar botresten van het slachtoffer zijn gevonden zij is verbrand, dat het slachtoffer vastgeketend aan een bed verkracht is, dat het slachtoffer meerdere steekwonden had en haar keel is doorgesneden – is geen ondersteunend bewijs aanwezig, zoals bijvoorbeeld bloed op de lakens, in het matras, op de vloer of muren. Een tweede kanttekening betreft het openbaren van daderkennis via de media door de autoriteiten. De officier van justitie Kratz en de Calumet County sheriff Pagel organiseren meerdere bijeenkomsten met de media, waarin zij de voortgang van het onderzoek bespreken. Hierbij wordt echter ook daderkennis aan het grote publiek geopenbaard, door mededelingen van de autoriteiten of door de vragen van de media.⁵⁸ Dassey verklaart dat hij het onderzoek naar de verdwijning van Halbach vanaf november op televisie heeft gevolgd. Als medebewoner van de Avery *compound* is hij destijds ook als getuige gehoord. Tussen de start van het onderzoek en Dassey's eerste kennismaking met de zaak, en de verhoren als verdachte zit een tijdsbestek van drie maanden. Dit maakt dat daderkennis die via persconferenties is geopenbaard en vervolgens door Dassey is gereproduceerd, geen blijk geeft van originele daderkennis, omdat geen onderscheid kan worden gemaakt tussen daderkennis verkregen via de media en daderkennis verkregen vanwege het plegen van het feit.

4. Resultaten: geen blijk van daderkennis

Uit analyse van de verhoren van 27 februari 2006 (twee keer), 1 maart 2006 en 13 mei 2006 hebben wij geen daderkennis kunnen ontdekken bij Dassey. Op twee manieren wordt daderkennis door Dassey gereproduceerd, namelijk feiten die als algemeen bekend mogen worden verondersteld door de openbaring daarvan via de media en door het stellen van suggestieve vragen. Wat betreft de eerste soort van reproductie – door de media verkregen daderkennis – is de vondst van de auto van het slachtoffer op het terrein en de manier waarop de auto is 'verstopt' een voorbeeld. Tijdens de persconferentie van 5 november 2006 vindt het volgende vragen-antwoordgesprek plaats: *'Was the car camouflaged or anything? Were there any branches over the car? Kratz:*

54. B.B. Merryman, 'Arguments Against Use of the Reid Technique for Juvenile Interrogations', *Communication Law Review* 2010, afl. 2, p. 16-29; L. LaMontagne, 'Children Under Pressure: The Problem of Juvenile False Confessions and Potential Solutions', *Western State University Law Review* 2013, afl. 1, p. 29-56.

55. Kassin, Appleby & Perillo 2010, p. 48-49.

56. Meer hierover in D.A.C. van Toor, 'De toekomst van het rechtswetenschappelijke onderwijs: Recht in context', *NJB* 2017, 21, p. 1458-1462.

57. De verkrachting blijkt namelijk alleen uit de verklaring van Dassey, en wordt op geen enkele manier ondersteund. Hierdoor is ten minste niet voldaan aan de bevestiging van de verkrachting door enig andere bron. Door de verbranding van Teresa's lichaam is het hoogst onwaarschijnlijk dat ander bewijs kan worden gevonden. Hierdoor is ten minste niet voldaan aan de bevestiging van de verkrachting door enig andere bron. (Overigens betekent dit niet dat het slachtoffer niet is verkracht, maar dat daarvoor in onze ogen objectieve bevestiging ontbreekt.)

58. Zie bijv. de persconferentie van 5 november 2005 (enkele maanden voor de verhoren van Dassey): www.reddit.com/r/MakingaMurderer/comments/4jar60/extended_interview_transcript_from_pagel_kratzs/?st=j00qxp4o&sh=038ba651, laatst geraadpleegd op 8 maart 2017.

*We can't comment on that.*⁵⁹ Bij iemand van de media is blijkbaar de informatie terechtgekomen dat de auto was gecamoufleerd met takken, iets wat de autoriteiten op dat moment echter niet bevestigen. Zes dagen later verklaart officier van justitie Kratz dat *'Halbach's vehicle was covered with branches and had the hoods of other vehicles laid over its top'*.⁶⁰ Hierdoor is later niet met zekerheid te zeggen waar een verdachte deze informatie heeft vernomen. De volgende reproductie van het gebruik van de takken en motorkap(pen) geeft derhalve onzes inziens geen blijk van originele daderkennis:

*'WIEGERT: What else did he tell you?
BRENDAN: He said how he tried to hide it.
WIEGERT: How did he try to hide it, what did he tell you?
BRENDAN: He tried to cover it with branches, a car hood
WIEGERT: The car you're talking about, her truck? Her jeep, he tried to cover it with what?
BRENDAN: Branches, a car hood.'*⁶¹

*'BRENDAN: Then he put the knife under the seat and tried to hide the jeep.
FASSBENDER: And did he tell you where?
BRENDAN: Behind, in the woods area.
FASSBENDER: In the woods area, where?
BRENDAN: Down in the pit by the lake er pond.
FASSBENDER: Did he tell you what he did to try and hide it?
BRENDAN: He put branches over it and a car hood.'*⁶²

Met betrekking tot de gevonden botresten is hetzelfde gebeurd, die kennis is in november 2005 via de media verspreid en wordt in maart door Dassey tijdens een van de verhoren gereproduceerd.⁶³

Bepaalde daderkennis is niet door de autoriteiten via de media verspreid, bijvoorbeeld dat het slachtoffer, voordat haar lijk werd verbrand, in het hoofd is geschoten. Als de verdachte deze kennis zelfstandig en onafhankelijk openbaart, geeft dat duidelijke aanwijzing van het bezit van daderkennis. Maar ook met betrekking tot deze daderkennis komt Dassey slechts tot reproductie. Dit keer niet omdat hij die kennis via anderen kan hebben verkregen, maar omdat het antwoord in de vragen tijdens het verhoor wordt prijsgegeven. Rechercheurs Fassbender en Wiegert stellen sturende vragen en blijven vragen herhalen of specifieker stellen als Dassey een 'verkeerd' antwoord geeft. Het volgende, lange, citaat geeft een uitstekend inzicht in de verhoortechniek:

*'WIEGERT: Did he say anything about shooting her. Tell me again how he said he killed her.
BRENDAN: He said he tied her up and stabbed her.'*⁶⁴

*'WIEGERT: What was it? (pause) What was it?
FASSBENDER: We have the evidence Brendan, we just need you to, to be honest with us.
BRENDAN: That he cut off her hair.
WIEGERT: He cut off her hair? In the house?
BRENDAN: Mm huh.
WIEGERT: Why did he do that? Was she alive?
BRENDAN: No.
WIEGERT: What did he do with the hair?
BRENDAN: He set it down on the counter.
WIEGERT: The counter where?
BRENDAN: Like a dresser.
FASSBENDER: What did he use to cut the hair off with?
BRENDAN: The knife.
FASSBENDER: Was she alive? (Brendan shakes head 'no')
FASSBENDER: Did he say why he did that?
BRENDAN: No.
WIEGERT: OK, what else?
FASSBENDER: What else was done to her head?
BRENDAN: That he punched her.
WIEGERT: What else? (pause) What else?
FASSBENDER: He made you do somethin' to her, didn't he? So hehe would feel better about not bein' the only person, right? (Brendan nods 'yes') Yeah.
WIEGERT: Mm huh.
FASSBENDER: What did he make you do to her?
WIEGERT: What did he make you do Brendan? It's OK, what did he make you do? BRENDAN: Cut her.
WIEGERT: Cut her where?
BRENDAN: On her throat.
WIEGERT: Cut her throat? Tewhen did that happen?
BRENDAN: Before he picked her off the bed?
WIEGERT: So she was alive yet right? (Brendan nods 'yes')
WIEGERT: So she's alive and you cut her throat?
BRENDAN: Mm huh.
WIEGERT: Was that before or after Steve stabbed her?
BRENDAN: After.
WIEGERT: It was after Steve stabbed her?
BRENDAN: (nods "yes") Mmhuh.
WIEGERT: Was she ahow do you know she was alive? (pause) Tell me. When you cut her throat, how do you know she was alive?
BRENDAN: She was breathing a little bit.
WIEGERT: She was breathing a little bit. Did Steve tell you to do that?
BRENDAN: Yeah. (Fassbender and Wiegert speaking at the same time – cannot understand)
FASSBENDER: How'd he tell you to do, how'd he tell you to do that? What'd he say? BRENDAN: To go across her throat and pull it back.
FASSBENDER: Did he say why he wanted you to do that?
BRENDAN: No. (shakes head 'no')
WIEGERT: Which knife did you use?
BRENDAN: The same one he stabbed her with.*

59. Idem.

60. Nieuwsbericht geschreven door Andy Nelesen van de Green Bay Press Gazette op 11 november 2005, http://riehworldview.com/2005/11/teresa_halbach_.html, laatst geraadpleegd op 8 maart 2007.

61. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 27 February 2006 at Mishicot High School.

62. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 27 February 2006 at the Police Department.

63. *'FASSBENDER: And then buried some of the bones? (Brendan nods 'yes') Did he take some of her bones some, anywhere else?*

BRENDAN: On the other side of the, like that, there was like in the back of the yard, there was like this steep hill there, like in the pit, there was some there that he threw there.'

Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey for the second time on 1 March 2006 at the Police Department.

64. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey on 27 February 2006 at Mishicot High School.

FASASBENDER: *And how many times did he stab her again?*
BRENDAN: *Once.*
FASBENDER: *Are you sure about that? (Brendan nods 'yes')*
WIEGERT: *So Steve stabs her first and then you cut her neck? (Brendan nods "yes")*
What else happens to her in her head?
FASBENDER: *It's extremely, extremely important you tell us this, for us to believe you.*
WIEGERT: *Come on Brendan, what else? (pause)*
FASBENDER: *We know, we just need you to tell us.*
BRENDAN: *That's all I can remember.*
WIEGERT: All right, I'm just gonna come out and ask you. Who shot her in the head?⁶⁵

Crombag, Van Koppen en Wagenaar noemen verschillende voorwaarden op basis waarvan een bekende verklaring als bewijs zou kunnen worden aanvaard, onder andere dat 'de bekende *intieme kennis* [bevat] die *alleen* de werkelijke dader kan hebben en die de verdachte *niet op een andere manier* te weten gekomen kan zijn' (cursivering auteurs).⁶⁶ Het gaat dus om verschillende aspecten van de *exclusiviteit* van de daderkennis, namelijk betekenisvolle, bijzondere kennis, waarbij is uitgesloten dat andere personen die kennis hebben en waarbij is uitgesloten dat de dader de kennis zelfstandig heeft opgedaan. Aan de hand van de bovenstaande voorbeelden kan onzes inziens duidelijk worden afgeleid dat Dassey slechts daderkennis reproduceert, nadat hij daderkennis via de media heeft vernomen of tijdens het verhoor krijgt gevoerd, en derhalve geen originele daderkennis openbaart.⁶⁷ In dit geval is de daderkennis onzes inziens gereproduceerd door de (op zijn minst) sturende verhoren.⁶⁸

5. Afronding

De Netflix-serie *Making a Murderer* is een geschikt middel voor multidisciplinair en rechtsvergelijkend onderwijs. Dat de *ground truth* niet bekend is, levert geen onoverkomelijke problemen op omdat de toegepaste methoden (het verhoor, de getuigenconfrontatie, het botrestenonderzoek) rechtsvergelijkend en vanuit het eigen wetenschappelijke veld kunnen worden geanalyseerd en bediscussieerd. Daarnaast biedt de zaak-Halbach, vanwege de kritiek op het politieonderzoek en de rechterlijke oordelen, en de openbare beschikbaarheid van het dossier, interessante aanknopingspunten voor onderzoek.⁶⁹ In deze bijdrage hebben wij de focus gelegd op de verhoren die ten grondslag liggen aan de veroordeling van mededader Dassey. Onze bespreking van de Reid-verhoortechniek laat zien dat deze methode als uitgangspunt heeft dat de verdachte schuldig is, en dat de methode het gebruik van dwang en bedrog voorschrijft om tot een bekende te komen. Uit onderzoek blijkt dat jeugdige

en/of intellectueel beperkte verdachte vaker onder dwang en bedrog een valse bekentenis afleggen. Het is daarom niet verwonderlijk dat in de media, literatuur en rechtspraak wordt getwijfeld aan de geloofwaardigheid van Dassey's bekentenis. Het betreft namelijk een destijds zeventienjarige jongen met een IQ van 70.

Dat Dassey is veroordeeld, is overigens (op een bepaald niveau) wel te begrijpen. Als de focus in Dassey's verhoren op zijn antwoorden wordt gelegd, valt op dat hij veel daderkennis produceert. De productie van daderkennis is natuurlijk een sterke aanwijzing voor betrokkenheid bij een strafbaar feit, en misschien zelfs wel het sterkste bewijsmiddel.⁷⁰ Als de transcripten van de verhoren echter nauwkeurig worden bekeken, valt op dat Dassey op twee manieren daderkennis reproduceert in plaats van produceert. Ten eerste vragen de verhoorders Dassey naar daderkennis die algemeen bekend is (en dus geen exclusieve daderkennis meer is), omdat die informatie via de media naar buiten is gekomen. Ten tweede wordt sturend verhoord, waarbij de gewenste antwoorden in de vragen besloten liggen. De door Dassey geproduceerde daderkennis heeft onzes inziens derhalve geen enkele bewijswaarde.

Toch vormen zijn verklaringen het fundament voor zijn veroordeling. Daarover is echter het laatste nog niet gezegd of geschreven. Na een decennium rechtsstrijd heeft een rechter in 2016 de verklaringen beschouwd als onvrijwillig afgelegd, en daarom mogen zij niet worden gebruikt. (Het Openbaar Ministerie heeft tegen deze beslissing hoger beroep ingediend.) Deze redenering past binnen het Amerikaanse strafprocesrecht, en dat is buitengewoon onfortuinlijk. Het is namelijk niet de onvrijwilligheid van de bekende die volgens ons op de voorgrond moet staan, maar de onbetrouwbaarheid van de verklaring. Dassey's verklaringen zijn onbetrouwbaar en het is belangrijk dat te benadrukken, want onbetrouwbare verklaringen kunnen – vanwege de feitelijke onjuistheden – niet worden gebruikt, omdat zij leiden tot beslissingen in strijd met de waarheid. In tegenstelling tot onrechtmatig verkregen (of onvrijwillig afgelegde) verklaringen die niet mogen worden gebruikt, maar wel waarheidsgetrouw kunnen zijn.

65. Tom Fassbender/Mark Wiegert question Brendan Dassey for the second time on 1 March 2006 at the Police Department.

66. H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar, *Dubieuze Zaken*, Amsterdam: Olympos 2011, p. 467.

67. Zie voor meer voorbeelden: United States District Court, Eastern District of Wisconsin, 12 augustus 2016, Case No. 14-CV-1310. www.law.northwestern.edu/legalclinic/wrongfulconvictionsyouth/documents/2016%208%2012%20Decision%20and%20Order.pdf, laatst geraadpleegd op 18 november 2016, bijv. p. 9-11.

68. Vgl. H. Israëls & P.J. van Koppen, 'Daderkennis, politiekennis en sturend verhoren', *R&R* 2006, afl. 1, p. 11-12, over veranderingen in verklaringen als maatstaf voor sturende verhoren.

69. Zie bijv. ook het nog te verschijnen artikel: D.A.G. van Toor, 'The Making a Murderer files: valkuilen bij de toepassing van een confrontatie', *Strafblad* 2017, 2.

70. Israëls & Van Koppen 2006, p. 8-9.